

Sygn. akt II CKN 133/97

P O S T A N O W I E N I E

Dnia 28 kwietnia 1997 r.

Sąd Najwyższy Izba Cywilna

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSN - G. Bieniek (spraw.)

Sędziowie: SN - H. Ciepla

SN - E. Skowrońska-Bocian

Protokolant: G. Banaszewska

po rozpoznaniu w dniu 28 kwietnia 1997 r.

na rozprawie sprawy z wniosku „M.” spółki z o.o. w K.

o wpis do rejestru handlowego

na skutek kasacji wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Wojewódzkiego w K.

z dnia 22 października 1996 r., sygn. akt XIX Ga [...]

p o s t a n a w i a :

oddalić kasację.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 16 lipca 1996 r. Sąd Rejonowy w K. odmówił wpisu do rejestru handlowego spółki z ograniczoną odpowiedzialnością „M.” w K.. W sprawie tej ustalono, że w dniu 10.I.1996 r. w Kancelarii Notarialnej w K. stawił się S. H., który działając w imieniu „M. [...]” G. z siedzibą w H., w ramach udzielonego mu przez spółkę pełnomocnictwa, zawiązał aktem założycielskim jednoosobową spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością „M.” z siedzibą w K.. „M. [...]” G. jest spółką jednoosobową, a jej jedynym udziałowcem jest „E. [...]” z siedzibą w W.. Wnioskodawca jest niemiecką spółką G., której jedynym wspólnikiem jest austriacka spółka akcyjna.

Odmawiając wpisu do rejestru handlowego Sąd Rejonowy uznał, że przepis art. 158 § 3 kh, dotyczy nie tylko polskich spółek, lecz także spółek zagranicznych, skoro ustawa z dnia 14.VI.1991 r. o spółkach z udziałem zagranicznym, nie reguluje tej kwestii w sposób odmienny, a w art. 1 ust. 3 odsyła do postanowień kodeksu handlowego. Dokonując analizy § 13 - 15 niemieckiej ustawy o spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością z dnia 20 kwietnia 1894 r. Sąd ten ocenił, niemiecką G., w drodze substytucji za równoważną spółce z ograniczoną odpowiedzialnością. Jeśli tak, to zakaz z art. 158 § 3 kh dotyczy także tej spółki, bowiem odmienna wykładnia prowadziłaby do nierównego traktowania podmiotów krajowych i zagranicznych. Sąd Rejonowy zwrócił także uwagę na treść XII dyrektywy Wspólnoty Europejskiej z dnia 21 grudnia 1989 r., dopuszczającą możliwość wprowadzenia specjalnych postanowień lub sankcji, gdy spółka jednoosobowa jest jedynym wspólnikiem spółki.

Apelację od tego postanowienia Sąd Wojewódzki w K. oddalił postanowieniem z dnia 22 X 1996 r., dzieląc stanowisko Sądu Rejonowego.

Od tego postanowienia wnioskodawca wniósł kasację zarzucając naruszenie prawa materialnego tj. art. 6 Konstytucji RP, art. 1 ustawy z dnia 23 XII 1988 r. o działalności gospodarczej (Dz.U. Nr 26, poz. 49 ze zm.), art. 3 pkt 2 ustawy z dnia 14 VI 1991 r. o spółkach z udziałem zagranicznym w związku z art. 9 § 2 prawa prywatnego międzynarodowego, art. 158 § 3 kh w związku z art. 44 Układu Europejskiego ustanawiającego stowarzyszenie między Rzeczypospolitą Polską z jednej strony a Wspólnotami Europejskimi i ich Państwami Członkowskimi z drugiej strony, sporządzonego w Brukseli dnia 16 XII 1991 r. (Dz.U. z 1994, nr 11, poz. 38 ze zm.). Wskazując te podstawy kasacyjne wnioskodawca wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz poprzedzającego go postanowienia Sądu Rejonowego w K. i przekazanie sprawy temu Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Istota zagadnienia prawnego w niniejszej sprawie - jak to trafnie ujął Sąd Wojewódzki - sprowadza się do udzielenia odpowiedzi na pytanie: czy założycielem jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w rozumieniu przepisów kodeksu handlowego, może być podmiot zagraniczny działający w formie jednoosobowej spółki prawa obcego, typu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością? Pytanie to powstaje w związku z treścią art. 158 § 3 kh, który stanowi, że „jedynym wspólnikiem spółki z ograniczoną odpowiedzialnością nie może być inna spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, składająca się z jednego wspólnika”.

Rozwiązania tego problemu należy poszukiwać w prawidłowej wykładni przepisów: ustawy z dnia 14 VI 1991 r. o spółkach z udziałem zagranicznym (jedn. tekst Dz.U. z 1997, nr 26, poz. 143), ustawy z dnia 12 XI 1965 Prawo prywatne międzynarodowe (Dz.U. nr 46, poz. 290) oraz w przepisach kodeksu handlowego. Oczywiście przy wykładni tych przepisów należy mieć na uwadze zasady wynikające z art. 44 Układu Europejskiego zawartego w dniu 16 XII 1991 r. i obowiązującego od 1 II 1994 r. (Dz.U. z 1994, nr 11, poz. 38 i 39), a

ustanawiającego stowarzyszenie między Rzeczypospolitą Polską a Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi.

Punktem wyjścia musi być niewątpliwie art. 9 § 2 Prawa prywatnego międzynarodowego. Zgodnie z tym przepisem zdolność osoby prawnej podlega prawu państwa, w którym osoba ta ma siedzibę. To sformułowanie oznacza, iż ustawodawca polski opowiedział się za koncepcją prawa miejsca siedziby. Innymi słowy oznacza to, iż prawo miejsca siedziby osoby prawnej jest właściwe dla określenia tzw. statutu personalnego osoby prawnej. Lakoniczna treść art. 9 § 2 Prawa prywatnego międzynarodowego („zdolność osoby prawnej podlega prawu państwa, w którym osoba ta ma siedzibę”) może sugerować, iż obejmuje ona jedynie zdolność osoby prawnej, czyli jej kompetencje do posiadania praw i obowiązków, wszakże zarówno w orzecznictwie Sądu Najwyższego, jak i w doktrynie panuje zgodny pogląd, że normę tę należy stosować - w drodze analogii - do wielu innych stosunków prawnych związanych z istnieniem osoby prawnej. Przykładowo można wskazać na orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 7 IX 1936 r. C III 1167/35 (Zbiór OSN 1937, nr 9, poz. 318), w którym stwierdzono, że statut personalny osób prawnych, wynikający z przepisu art. 1 pkt 3 międzynarodowego prawa prywatnego z dnia 2 VIII 1926 r. (Dz.U. Nr 101, poz. 581), (obecnie art. 9 § 2 Prawa międzynarodowego prywatnego), nie ogranicza się do unormowania kwestii, czy osoba prawna istnieje, lecz obejmuje wszystkie stosunki dotyczące jej ustroju i zarządu (...). Przyjmuje się, że do zakresu statutu personalnego spółki należy w szczególności: 1) zdolność prawna i zdolność do czynności prawnych, 2) powstanie, ustanie, przekształcenie i łączenie osoby prawnej z innymi podmiotami, 3) kwalifikacje typu spółki w ramach danego porządku prawnego, 4) struktura organizacyjna spółki i kompetencje organów, 5) stosunki między wspólnikami a spółką, 6) obowiązki członków organów spółki i zasady ich odpowiedzialności wobec spółki lub wspólników, 7) zasady reprezentacji spółki, 8) zbywalność udziałów (akcji), 9) tryb podejmowania decyzji (uchwał)

przez władze spółki, 10) postępowanie rejestrowe i skutki wpisu do rejestru, 11) likwidacja spółki, 12) ochrona kontrahentów spółki.

Z powyższego można zatem wysnuć wniosek, że prawo właściwe dla statusu personalnego spółki określa m.in. przesłanki prawno-maturalne zawiązania spółki np. co do celu danej spółki, liczby osób potrzebnych do założenia spółki, dopuszczalności utworzenia spółki jednoosobowej, wysokości kapitału, wniesienia wkładów, wpisu do rejestru itp. Odnosząc to stwierdzenie do okoliczności niniejszej sprawy stwierdzić zatem należy, że zgodnie z normą art. 9 § 2 Prawa międzynarodowego prywatnego, status personalny założyciela spółki tj. „M. [...]” G. z siedzibą w H. należy oceniać wg prawa niemieckiego tj. przepisów ustawy 20 IV 2892 r. o spółce z ograniczoną odpowiedzialnością oraz niemieckiego kodeksu handlowego z 1897 r. Ocena statusu prawnego winna obejmować przy tym m.in. te elementy, które wyżej wymieniono. Ta ocena prowadzi przy tym do wniosku, że skoro przepisy niemieckiej ustawy z dnia 20 IV 1892 r. o spółce z ograniczoną odpowiedzialnością nie zawierają odpowiednika art. 158 § 3 kh, to spółka „M. [...]” G., którym jedynym udziałowcem jest „E. [...]” z siedzibą w W., mogła być jedynym założycielem spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. To „uprawnienie” mieści się w pojęciu „zdolności osoby prawnej” w rozumieniu art. 9 § 2 Prawa prywatnego międzynarodowego. Powstaje jednak zasadnicze pytanie, czy i w jakim zakresie owo „uprawnienie” może być zrealizowane na terytorium Polski?

Odpowiedzi na to pytanie należy już poszukiwać na gruncie przepisów ustawy z dnia 14 VI 1991 r. o spółkach z udziałem zagranicznym (tekst jedn. Dz.U. z 1997 r. Nr 26, poz. 143). Rzecz w tym, że w ogóle istnieją dwa zasadnicze typy regulacji działalności spółek zagranicznych w prawie wewnętrznym: system koncesyjny i system traktowania obcych podmiotów gospodarczych na równi z podmiotami krajowymi (zasada asymilacji). Ten ostatni, liberalny reżim prawny nie istnieje nigdzie w czystej postaci. Wszystkie państwa gospodarki rynkowej zastrzegają sobie prawo kontroli inwestycji

zagranicznych. Reżim prawny obowiązujący spółki z udziałem kapitału zagranicznego w Polsce został znacznie zliberalizowany, szczególnie przepisami ustawy z dnia 29 III 1996 r. o zmianie ustawy (...) - Dz.U. Nr 45, poz. 199. Jednakże - zgodnie z art. 1 ustawy z 14 VI 1991 r. warunkiem dopuszczenia podmiotów zagranicznych do uczestniczenia w dochodach z prowadzenia przedsiębiorstw na terytorium RP jest utworzenie spółki handlowej pod rządami prawa polskiego albo nabyć udziały lub akcje w spółkach prowadzących takie przedsiębiorstwo (art. 1 ust. 2). Utworzenie spółki - co nie może być kwestionowane - następuje na podstawie przepisów kodeksu handlowego, a wśród nich - także art. 158 § 2 kh, chyba że ustawa stanowi inaczej. Przykładem takiego postanowienia jest nie tylko art. 10 ustawy, dotyczący wkładów, lecz także art. 3 pkt 3 zezwalający na utworzenie spółki przez tzw. „ułomną osobę prawną”. Gdyby uznać - jak twierdzi to wnioskodawca - iż zgodnie z art. 9 § 2 Prawa międzynarodowego prywatnego zdolność w zakresie tworzenia spółek oceniać wyłącznie na podstawie prawa właściwego, które przewiduje zdolność tworzenia spółek przez tzw. „ułomną osobę prawną”, to zbędny byłby przepis art. 3 pkt 3 ustawy z 14 VI 1991 r. Generalnie można stwierdzić, iż podzielenie stanowiska wnioskodawcy podważałoby w ogóle możliwość wprowadzenia jakichkolwiek ograniczeń w prawie wewnętrznym, co do regulacji działalności spółek zagranicznych. Taki wniosek należy oczywiście odrzucić. Wreszcie, co prawidłowo eksponują sądy obu instancji, iż za taką wykładnią przemawia też zasada asymilacji, czyli równego (a nie uprzywilejowanego) traktowania obcych podmiotów gospodarczych z podmiotami krajowymi. Jeżeli ta zasada sprzeciwia się wprowadzeniu ograniczeń w działalności spółek zagranicznych, to nie sposób wyprowadzić stąd wniosku, iż uzasadnia uprzywilejowanie tych spółek. Reasumując stwierdzić należy, co następuje: jedynym współnikiem spółki z ograniczoną odpowiedzialnością nie może być jednoosobowa spółka prawa obcego, mająca cechy spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w rozumieniu przepisów kodeksu handlowego.

Wobec braku usprawiedliwionych podstaw, kasację należało oddalić (art. 393¹² kpc).

aw

jb.